

НОТАТКИ З П МІЖНАРОДНОГО НАУКОВОГО КОНГРЕСУ УКРАЇНСЬКИХ ІСТОРИКІВ „УКРАЇНСЬКА ІСТОРИЧНА НАУКА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ”

17-18 вересня 2003 року в Кам'янець-Подільському державному університеті відбувся І-й Міжнародний Науковий Конгрес українських істориків (1-й такий Конгрес „Українська історична наука на порозі ХХІ століття” проходив 16-18 травня 2000 року в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича). Його головними організаторами виступили Міністерство освіти і науки України, Національна академія наук України, Інститут історії України НАН України, Українське Історичне Товариство (*США Україна, Канада, Європа*), Наукова Рада Світового Конгресу Українців, Хмельницькі облдержадміністрація і обласна рада, Чернівецький національний та Кам'янець-Подільський державний університети. Крім того, в міжнародному оргкомітеті, до складу якого ввійшло 49 осіб, робочому оргкомітеті та в програмному комітеті Конгресу були представлені Управління гуманітарної політики Адміністрації Президента України, Департамент науково-технічного розвитку МОН України, Інститут української археографії та джерелознавства імені Михайла Грушевського НАН України (*Київ, Львів*), Інститут археології НАН України, національні й державні університети України, секція історії УВАН, Канадський Інститут Українознавчих Студій Альбертського університету, Варшавський університет, Інститут Академії Педагогічної Комісії освіти народової (*Республіка Польща*), Міжнародна Асоціація Україністів (*Європа, Україна*), НТШ (*США, Європа, Україна*), редакція журналу „Український історик” (*США, Європа, Україна*), Всеукраїнська спілка краєзнавців й інші вузи, наукові установи, товариства України та зарубіжжя. Співголовами Конгресу працювали: *Олександр Завальнюк* - ректор Кам'янець-Подільського держуніверситету; *Любомир Винар* - президент Українського Історичного Товариства, голова Наукової Ради Світового Конгресу Українців, редактор журналу „Український історик”, голова Історичної Секції УВАН; *Валерій Смолій* - директор Інституту історії України НАН України, президент Української академії історичних наук; *Володимир Литвин* - академік НАН України; *Дмитро Табачник* - віце-прем'єр-міністр України; *Василь Кремінь* - міністр освіти і науки України, академік НАН України; *Микола Ткач* - ректор Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

В роботі Конгресу взяло участь майже 500 учених, науковців, громадсько-політичних діячів з 48 міст України, з США, Канади, Великобританії, Франції, Німеччини, Австрії, Республіки Польща, Словацької Республіки, Російської

Федерації, Казахстану, Румунії, Молдови та інших країн (82 відсотки від усіх заявлених у науковій програмі Конгресу). З-поміж учасників Конгресу було 16 академіків НАН України та галузевих академій наук, понад 100 докторів наук, професорів, більше 200 кандидатів наук, доцентів, 120 аспірантів, пошукувачів та численна когорта гостей. Широко на Конгресі представлена наукова молодь (більше 150 осіб). Учасники форуму представляли усі наукові центри та наукові школи України.

На першому урочистому пленарному засіданні були виголошені привітання до учасників Конгресу Президента України *Леоніда Кучми* та Голови Верховної Ради України *Володимира Литвина*. З привітальними промовама виступили голова Хмельницької облдержадміністрації *Віктор Лундишев*, міський голова м. Кам'янця-Подільського *Олександр Мазурчак*, президент Українського Історичного Товариства, голова Наукової Ради Світового Конгресу українців *Любомир Винар*, останній президент УНР в екзилі (м. Київ) *Микола Плав'юк*, голова НТШ у Словацькій Республіці *Микола Мушинка*, голова Секції античної історії УВАН (м. Нью-Йорк, США) *Олександр Домбровський* та інші. На адресу Конгресу надійшли вітальні телеграми від голови НТШ в Україні *Олега Романіва*, голови управи НТШ в Європі *Аркадія Жуковського*, голови управи НТШ в Америці *Лариси Онишкевич*, від управи НТШ в Австралії, Спілки Українських письменників Німеччини, редакції журналу „Соборність” та інших установ, окремих відомих учених України і зарубіжжя.

На другому робочому пленарному засіданні 17 вересня були виголошені наукові доповіді, які визначили основні напрями як роботи форуму, так і окреслили методологічні проблеми, новаційні і перспективні підходи до розвитку української історичної науки. З-поміж заслуханих привернули увагу доповіді академіка НАН України *Валерія Смолія* (м. Київ) „Методологічні аспекти дослідження визвольної і соціальної боротьби в Україні у період пізнього середньовіччя і раннього модерного часу”, професора, академіка УАШ *Валерія Степанкова* (м. Кам'янець-Подільський) „Чи було для козацтва „своїм” польське жовнірство й „чужим” українське поспільство у визвольних змаганнях ХVІІ ст. (кілька зауваг до концепції „побратимства” професійних вояків)”, заступника директора Інституту історії України НАН України, професора *Станіслава Кульчицького* (м. Київ) „Російська революція 1917 року: новий погляд”, Голови Всеукраїнської спілки краєзнавців, акаде-

(м. Киш) - про гітлерівський окупаційний режим та його репресії проти євреїв у різних регіонах України, Федір Кокошко (м. Миколаїв) - про пропагандистську боротьбу за народні маси в період війни, тощо.

Досить різноманітною була тематика доповідей секції „Проблеми історії України в умовах кризи тоталітарної системи”. Зокрема, Володимир Баран (м. Луцьк) проаналізував у виступі суспільні процеси в Україні у 1945-1953 рр., Тамара Марусик, Світлана Герегова (м. Чернівці) - репресивні заходи радянських спецслужб щодо західноукраїнської інтелігенції в другій половині 1940-х - 50-ті рр., Іван Рибак (м. Кам'янець-Подільський) - зміни, труднощі, проблеми соціально-побутового розвитку українського села радянської доби, Ярослав Дзісяк (м. Тернопіль) - наростання економічної кризи в народногосподарському комплексі України наприкінці 1980-х рр., Євген Склярєнко, Олег Бажан (м. Київ), Леонід Місінкевич (м. Хмельницький) - основні аспекти процесу реабілітації репресованих громадян України кінця 30-х рр. XX ст. - початку XXI ст. та шляхи увічнення їх пам'яті.

На секції „Україна в період розбудови незалежної держави (90-ті рр. XX - початок XXI ст.)” були заслухані теоретичні доповіді Володимира Фісанова (м. Чернівці) „Особливості формування громадянського суспільства: західний досвід та українські реалії”, Людмили Білецької (ж. Тернопіль) „Про пошук нової парадигми соціально-економічного розвитку світових і українського суспільств”, Лариси Буряк (м. Київ) „Пошук національної ідентичності: аналіз засобів масової інформації”, Дмитра Мельникова (ж. Вінниця) „Молодь України у 90-х рр. XX ст.: надії і розчарування” та ін.

Крім того, під час Конгресу працювали секції: „Проблеми історії української культури і освіти XIX - початку XXI ст.”, „Релігійне життя: історія і сучасність”, „Проблеми геральдики, генеалогії, сфрагістики та фалеристики України”, „Україна і світ у другій половині XX - початку XXI ст.”, „Політологічна, соціологічна і політична думка України” та ін.

Вагоме місце в науковій програмі Конгресу було відведено розгляду стану і розвитку історичного краєзнавства та регіональним дослідженням історії України (102 доповіді й повідомлення, які склали чверть усієї тематики). Краєзнавча тематика була зосереджена в доповідях спеціальної секції „Проблеми регіональної історії України” та представлена практично у всіх секціях форуму. Теоретичні аспекти історичного краєзнавства та регіоналістики були представлені в доповідях уже згаданого Петра Тронька (м. Київ) „Поступ історичного краєзнавства України на початку XXI ст.”, Юрія Данилюка (ж. Київ) „Золотий вік краєзнавства в 2003 р.: міф і реальність” / виголошена на секції „Сучасна українська історіографія”, Андрія Непомнящего

(ж. Сімферополь) „З історії розвитку регіонально-історіографії Криму” /секція „Персоналії в історіографії”, Віктора Савчука (ж. Кам'янець-Подільський) „Українське краєзнавство 20-30-х рр. XX ст.: парадигми розвитку” /секція „Проблеми регіональної історії України”, Руслани Маньковської (ж. Київ) „Українське музейництво в XX ст.: уроки минулого, перспективи сьогодення” /секція „Проблеми історії української культури і освіти XIX - початку XXI ст.” / й ін.

На секціях Конгресу розглядалися конкретні дослідження, які стосувалися історії всіх історико-етнографічних регіонів і земель України, в тому числі минувшина Поділля була представлена в 32 доповідях, Волині - 18, Буковини - 8, Півдня України - 11, Галичини - 14, Кримської автономії - 4 тощо. Учасників форуму привернули увагу присутністю нових матеріалів і суджень з історії окремих регіонів України, зокрема, доповіді Анатолія Гуцала (м. Кам'янець-Подільський) „Середнє Подністрів'я у передскіфський період”, Нестора Барана (м. Москва) „Матеріальна та духовна культура населення м. Львова за даними археології” /секція „Археологія, давня і середньовічна історія України”, Віктора Атаманенка (м. Острозь) „Джерела вивчення магнатських господарств Волині другої половини XVI - першої половини XVII ст.” /секція „Актуальні проблеми джерелознавства”, Миколи Петрова (м. Кам'янець-Подільський) „Кам'янець-Подільський XV - XVIII ст. - важливий осередок міжнародної торгівлі на шляхах до країн Сходу” /секція „Україна раннього нового часу”, Андрія Задорожнюка (м. Кам'янець-Подільський) „Подільське ремесло кінця XVIII - першої половини XIX ст. в науковому доробку П.В. Клименка” /секція „Персоналії в історіографії”, Олени Стрішенець (м. Тернопіль) „Деякі питання історіографії промислів Волині другої половини XV - першої половини XVIII ст.” /секція „Проблеми ментальності і духовного життя населення України”, Василя Ботушанського і Галини Чайки (м. Чернівці) „Європейські заробітчани на Буковині (60-ті рр. XIX - початок XX ст.)”, Ольги Волос (м. Миколаїв) „Дослідницька діяльність земських установ Херсонщини кінця XIX - початку XX ст.” /секція „Соціально-економічне і політичне становище України у XIX ст.”, Олексія Кошеля (м. Київ) „Православне духовенство в краєзнавчому русі Правобережної України другої половини XIX - початку XX ст.” /секція „Проблеми національного відродження України XIX - початку XX ст.”, Сергія Калитка (м. Вінниця) „Голодомор 1932-1933 рр. на Східному Поділлі в історико-краєзнавчих дослідженнях” /секція „Сучасна українська історіографія”, Ярослави Мартинюк (м. Луцьк) „Міське і територіальне самоврядування на Волині (1919-1939 рр.)” /секція „Західноукраїнські землі жіж світовими війнами”, Валентини Вісин (м. Луцьк)

„Тоталітарний режим на Волині у 1939-1941 рр.“, *Анжели Ібрагімової (м. Одеса)* „Винищення меншовицької і есерівської опозиції в Одесі у 1921-1925 рр.“ /секція „Утвердження тоталітарного режиму в Україні“/ тощо.

У рамках Конгресу під головуванням *Любомира Винара* відбулися „круглі столи“ на теми: „Розвиток української історичної науки в діаспорі і зв'язки з Україною“ та „40-річчя Українського Генеалогічного і Геральдичного товариства: здобутки і перспективи розвитку“, Також між перервами пленарних і секційних засідань учасники форуму були присутні на святковому відкритті 17 вересня меморіальної дошки, присвяченої першому ректорові Кам'янець-Подільського державного українського університету, видатному державному діячеві Української революції, вченому, митрополиту УАПЦ *Іванові Огієнку*, мали змогу ознайомитися з навчальною базою, лабораторіями, експозицією музею, книжковою виставкою Кам'янець-Подільського університету, бути присутніми на презентації видань Українського Історичного Товариства, тритомника *С. Пана* „Історія Закарпаття“, монографій і книг співголови Конгресу *Любомира Винара*, українського письменника і краєзнавця *Євгена Паранюка (м. Нью-Йорк, США)* й інших українських і зарубіжних авторів,

отримали в подарунок щойно видані книгу *Олександра Завальнюка* і *Олександра Комарницького* „Минуле і сучасне Кам'янець-Подільського: історичні нариси історії“ та науковий збірник „Освіта, наука і культура на Поділлі“ (т.3) і були задіяні в екскурсійних програмах по пам'ятках історії та культури древнього міста над *Смотричем* і *Подільського краю*, в огляді виступів художніх колективів університету.

На заключному пленарному засіданні, яке відбулося в другій половині дня 18 вересня, були підведені підсумки роботи Конгресу, ухвалена постанова „Про стан і перспективи розвитку української історичної науки“, прийнято звернення до владних структур України про присвоєння Кам'янець-Подільському державному університету статусу національного, як одному з вузів, що постав в роки Української революції, який 22 жовтня 2003 року урочисто відзначатиме своє 85-річчя, а також вирішено видати матеріали Конгресу. Окремі учасники Конгресу (*Любомир Винар, Євген Паранюк, Микола Мушинка* й інші) удостоєні нагород Кам'янець-Подільського університету за активне сприяння в його розбудові на сучасному етапі. Наступний III-й Міжнародний Конгрес українських істориків відбудеться через два роки у Волинському державному університеті імені *Лесі Українки (м.Луцьк)*.